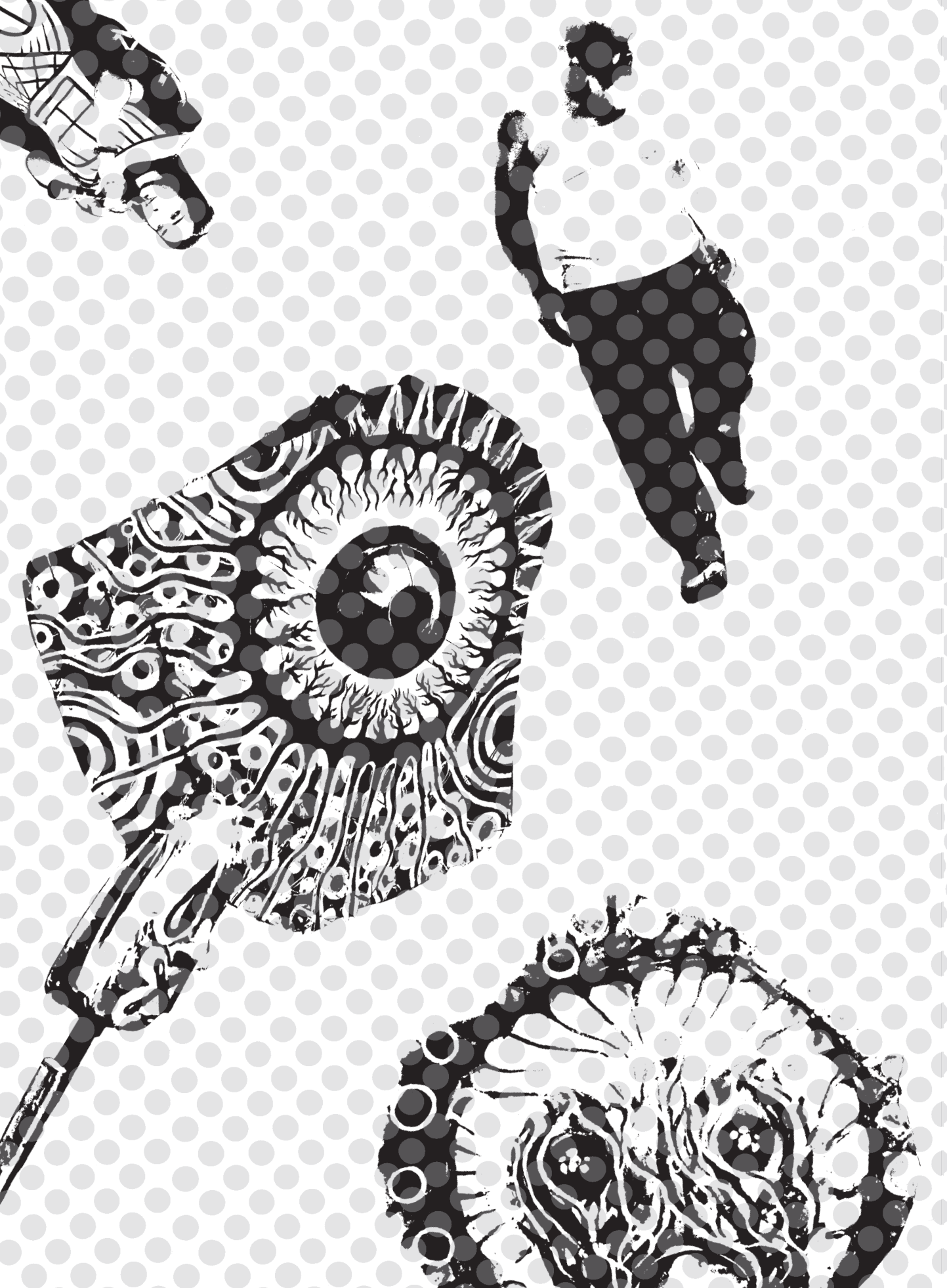

MEMÒRIA DEMOCRÀTICA I CREACIÓ ARTÍSTICA

ELS ORÍGENS DE L'OBJECCIÓ
DE CONSCIÈNCIA A CATALUNYA

EVA FIGUERAS FERRER I JOSEP FONT SENTIAS (EDS.)

EVA FIGUERAS FERRER
I JOSEP FONT SENTIAS (EDS.)

MEMÒRIA DEMOCRÀTICA
I CREACIÓ ARTÍSTICA

ELS ORÍGENS DE L'OBJECCIÓ
DE CONSCIÈNCIA A CATALUNYA

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
2024

Pròleg

Hi ha moments excepcionals en què els diversos vectors de la Història s'encreuen en un mateix espai. Aleshores, un episodi aparentment local pot esdevenir Història general. Un d'aquests moments és el que s'explica en aquest llibre. A Castellterçol, a la fi de la dècada de 1960, va néixer un moviment que faria escac a l'exèrcit espanyol i a la mateixa dictadura franquista (poca broma!): l'objecció de consciència.

Com acostuma a passar en aquests casos, en aquell corrent que s'oposava al servei militar obligatori (i que tenia alguns precedents, com els testimonis de Jehovà) hi van convergir col·lectius i sensibilitats molt diversos. D'una banda, un jovent que ja no havia conegut la guerra incivil, que, com arreu del món occidental, vindicava el dret a la pau i a la felicitat, i que amb la seva actitud inconformista incomodava l'*establishment* adult. D'altra banda, l'oposició a la dictadura, que començava a esdevenir un moviment social molt nombrós, que qüestionava alhora el discurs nacionalcatòlic i el militarisme, considerats per igual espanyolistes i casposos. Encara, una nova espiritualitat, que provenia d'Orient, i que trobava en les paraules del Mahatma Gandhi un poderós argumentari de la no-violència i un exemple a imitar. I, finalment, els nous aires que les finestres del Concili Vaticà II havien obert dins allò que es va anomenar l'Església de base.

El moviment que en va sorgir té alguns noms i cognoms coneguts, i també un gran nombre de persones anònimes. El combat iniciat a Castellterçol va tenir epi-

sodis molt durs i costos individuals i col·lectius que molta gent va haver de pagar en forma de presó, multes i altres càstigs. Però va acabar imposant-se perquè va assolir el suport de l'opinió pública i d'una majoria social.

Aquest llibre rememora aquell moment, i ho fa des de la memòria, des de la reflexió i l'anàlisi històrica i també des de l'art i la didàctica. Cada una de les seves aportacions contribueix a construir una mirada plural, polièdrica i àmplia d'un fet que va canviar la història i les nostres vides. N'ergeix un discurs optimista: que les coses es poden canviar, i que a la fi el que compta és la força i la decisió de la gent.

Encara que només sigui per aquesta conclusió, val la pena llegir-lo i pensar-hi de nou.

AGUSTÍ ALCOBERRO PERICAY
Vicerector de Patrimoni i Activitats Culturals
de la Universitat de Barcelona

poble, amb una rua on l'artista i el personatge Verapau Bolet van donar el seu punt de vista sobre aquell moment històric.

Des de l'Ajuntament de Castellterçol volem donar les gràcies a tota la gent que va participar en aquesta iniciativa.

L'inici de l'objecció de consciència a Catalunya i la memòria democràtica: un projecte de creació, reconeixement i transmissió

EVA FIGUERAS FERRER

JOSEP FONT SENTIAS

Aquesta monografia aplega noves aportacions històriques sobre l'eclosió de l'objecció de consciència a Catalunya; la contextualització d'una acció artística que s'interpreta en conversa amb l'artista; la síntesi d'un treball creatiu sobre la pau en el marc escolar, amb la poesia com a recurs didàctic; reflexions i propostes sobre el rol mediador de l'art, i les funcions que pot aportar en la construcció de la memòria i en contrarestar els relats hegemònics. Aquestes contribucions, predominantment textuales, inclouen un capítol gràfic que és, alhora, una aportació artística i que afavoreix la comunicació visual de les diferents capes d'aquest projecte multidisciplinari que, iniciat a finals de l'any 2022, va culminar a Castellterçol (Moianès) el mes de juliol del 2023. Es tracta d'una iniciativa liderada pel grup de recerca *Art, poesia*

i educació (Poció),¹ dins del projecte «Poéticas liminales en el mundo contemporáneo: creación, formación y compromiso social»² de la Universitat de Barcelona en el marc de la convocatòria de subvencions de l'ICIP,³ en col·laboració entre l'Ajuntament de Castellterçol i el Memorial Democràtic.

Les actuacions van ser el resultat i la confluència del foment de la creativitat; de tasques anteriors de recerca i de documentació, amb una perspectiva educativa, així com de la determinació per posar en valor un moviment social poc visible. Aquestes accions es van materialitzar en registres diferents, pensades per (i amb) col·lectius i públics diversos. Al taller de creativitat en un àmbit d'aprenentatge formal com és l'educació primària de l'Institut Escola Ramona Calvet, es va treballar la temàtica de la pau des de la poesia. La jornada «Els inicis de l'objecció de consciència. Castellterçol com a punt de partida», va aportar, d'una banda, nous coneixements històrics i interpretacions sobre els inicis de l'objecció de consciència a Catalunya, i va permetre vincular aquest moviment amb iniciatives i personatges locals. Es van recuperar iniciatives comunitàries al Moianès que, a partir dels anys 70, cercaven una societat i models de vida alternatius, i que incorporaven el ioga i la meditació, com les de Taller 7 a Moià i Les Pujades a Castellterçol. Al concloure la jornada es va fer una visita guiada a l'Espai Franch. L'obra de l'artista castellterçolenc Josep Franch-Clapers, que va haver d'exiliar-se i va morir a França, és testimoni i expressió de la retirada i la reclusió als camps de concentració francesos acabada la Guerra Civil. La jornada va culminar amb la rua-acció *Verapau Bolet*, de Marcel·lí Antúnez, fundador de La Fura dels Baus, artista reconegut internacionalment i que en la seva trajectòria sempre ha volgut palesar el seu origen moianès.

1. 2021 SGR 01466. *Art, poesia i educació* (Poció).

2. Projecte I+D+i PID2019-104628RB-I00. «Poéticas liminales en el mundo contemporáneo: creación, formación y compromiso social».

3. Institut Català Internacional de la Pau. Concessió de subvencions a treballs de recerca en l'àmbit de la pau (R-ICIP 2022).

Inauguració de la jornada, a càrrec de l'Honorable Consellera de Justícia, Drets i Memòria, Sra. Gemma Ubasart i González. Fotografia: Mar Redondo i Pere Freixa.

A partir de la presentació feta, aquest article pretén contextualitzar, subratllar i detallar algunes actuacions del projecte, vinculant les especialitats des d'on s'han generat, com la memòria democràtica, la història, el patrimoni local, l'art i l'educació.

En contrast amb la història, l'art i l'educació, que són especialitats acadèmiques centenàries, la *memòria*, com a àmbit d'estudi, és contemporània. Ho constata i valora detalladament Enzo Traverso (2006, p. 11) quan fa referència a la seva absència, en les referències de les ciències socials fins als anys 80 del segle xx, i com la memòria ha anat absorbint, progressivament, l'espai públic que havia ocupat la història, en presentar-se com una disciplina més propera, humana i menys jeràrquica. En ben poques dècades, a les societats occidentals, hi ha hagut una proliferació, un *boom* de la memòria, una sobreabundància de llocs de commemoració que han convertit la memòria en una mena de *religió civil*. L'interès per l'anomenada memòria històrica, doncs, juntament amb factors i etiquetes conceptuals com l'acceleració de la història o la globalització, són alguns dels fenòmens que han contribuït a la crisi d'una certa historiografia i d'un discurs acadèmic legitimat, que ha afectat també la narrativa i el discurs sobre el patrimoni, ara concebut com un constructe social.

La sobreabundància de la memòria, una temàtica objecte d'anàlisi i reflexió acadèmiques, no es contradiu amb la constatació que la història del segle xx a Catalunya, en bona part, va ser menystinguda, silenciada i tergiversada pel llarg franquisme: una Segona República ignorada, la Guerra Civil des de la narrativa dels vencedors, i amb absència de la dura repressió efectuada pel franquisme. Als anys 70, la configuració del sistema democràtic va basar-se precisament en la memòria republicana i en la lluita antifrancuista i els primers ajuntaments democràtics van canviar els noms d'exaltació franquista als carrers i van retirar la simbologia franquista més cridanera. Però no va ser fins trenta anys després que va promulgar-se la primera llei de memòria de l'Estat espanyol, que va ser precisament la de Catalunya, amb la creació del Memorial Democràtic l'any 2007. Hi havia consens social, sobre la necessitat de fer emergir la història amagada, de recuperar noms i de dignificar la memòria de les persones desaparegudes, exiliades o represaliades durant el franquisme, així com de crear mecanismes de reparació. Van establir-se equipaments com el Museu Memorial de l'Exili, per documentar i visibilitzar l'abast de l'èxode de milers de catalans, acabada la guerra. Amb els anys, s'ha teixit una xarxa d'espais de memòria per tot Catalunya, per posar en valor i fer conèixer aquest patrimoni incòmode, una tasca inacabable que continua. Es pot exemplificar aquest procés amb el cas de Josep Franch-Clapers, artista nascut a Castellterçol, que és conegut sobretot per la seva obra en els camps de concentració de Gurs. No va ser fins l'any 2000 que l'Arxiu Nacional de Catalunya va rebre l'obra d'aquest artista, per donació de la família, i va ser precisament el Museu Memorial de l'Exili qui en va fer el catàleg i estudi, a càrrec de Jordi Font i Pere Parramón (2009). Fins llavors, era un perfecte desconegut, a la Catalunya contemporània. La creació de l'Espai Franch per part de l'Ajuntament de Castellterçol, on s'exposa la seva obra és, doncs, una actuació de recuperació de la memòria democràtica.

La missió que la Llei encomana al Memorial Democràtic abasta del 1931 al 1980; és a dir, fins al primer govern escollit democràticament a Catalunya d'ençà de la fi de la Guerra Civil. Com és comprensible, la major part d'esforços s'han destinat a recuperar, documentar i dignificar els episodis de la Guerra Civil i les seves conseqüències més directes, com l'exili i la repressió franquista. És per això, doncs, que abordar els inicis de l'objecció de consciència des de la perspectiva de la memòria democràtica és endinsar-nos en una etapa parcialment estudiada, que no s'hauria pogut portar a terme sense les aportacions de Carlos Ángel Ordás, que en

la seva tesi doctoral havia entrevistat la majoria de persones vinculades a l'organització dels campaments dels Amics de l'Arca que es van organitzar a Castellterçol. Una part de la seva tesi està recollida en la recent publicació *Fer front. Resistència al servei militar i antimilitarisme a Catalunya (1971-1989)*, a més de l'article específic d'aquesta monografia. També Garí (2019) va publicar fa pocs anys un llibre sobre els orígens dels moviments per la pau a Catalunya. Els campaments clandestins a Sant Julià d'Úixols són el lloc on es va organitzar el moviment de l'objecció de consciència política a l'Estat espanyol, a partir la decisió de Pepe Beúnza de declarar-se objector i que valora, en aquesta publicació, el rol transcendent que va tenir Sant Julià en la seva trajectòria vital.

Intervencions de Pepe Beúnza i de Marta Casas a la jornada. Fotografies: Mar Redondo i Pere Freixa.

Participants castellterçolencs i el Moianès dels 70

Els antecedents, l'equip organitzador i l'impacte dels campaments de Sant Julià d'Úixols en el moviment de l'objecció de consciència es presenten, com s'ha comentat anteriorment, en l'article de Carlos Ángel Ordás. D'altres personalitats que, directament o indirecta, van estar-hi vinculades, disposen de bibliografia, com és el cas de mossèn Dalmau o Alfonso Comín, la trajectòria del qual i la seva vinculació amb Castellterçol va ser glossada en la jornada per la seva filla, la historiadora Ma-

ria Comín. S'ha considerat d'interès ressenyar la participació de persones del Moianès, als campaments, perquè contribueix a documentar millor aquell episodi, així com el perfil social d'aquestes persones. Aquesta part va ser documentada i presentada per l'erudit castellerçolenc Ramon Puig, que ha recopilat les dades que es presenten a continuació. L'organització dels campaments va requerir, com a condició, el vistiplau de l'ecònom de la parròquia de Sant Fruitós a Castellterçol, Josep Andreu i Rovira (Vic, 1904 – Castellterçol, 1995). Andreu havia estudiat a la Universitat Gregoriana de Roma i es va doctorar en Sagrada Teologia. Ordenat prevere el 1928, aquell mateix any va ser nomenat director del col·legi municipal de segon ensenyament a Ripoll. Va ser vicari a Tona, Sant Julià de Vilatorrada i Manlleu. Rector a Santa Maria de Copons i arxipreste a Prats de Lluçanès i a Manresa, abans del destí a Castellterçol, on va ser rector des del 1963 fins al 1988, quan es va jubilar.

Anunci de la rua-acció *Verapau Bolet* a càrrec de Marcel·lí Antúñez. Assegut, a la dreta, Ramon Puig. Fotografia: Mar Redondo i Pere Freixa.

La decisió favorable del rector segur que va ser influïda per Remei Puig-Pallerols, de Castellterçol. El seu pare, Jaume Puig-Pallerols Sureda, de caràcter progressista, havia estat escrivent de l'Ajuntament de Castellterçol. La Remei va poder estudiar bat-

xillerat, assistència social i tres anys de Dret. Va treballar a l'editorial Anagrama i va ser corresponsal del diari *Tele/eXpres*. Va conèixer la Comunitat de l'Arca mitjançant mossèn Dalmau i Jordi Maluquer. I va ser qui va proposar de fer els campaments a Sant Julià d'Úixols. En les diferents edicions dels campaments va participar-hi també Maria Galí, mestra de tota la vida a l'escola de Castellterçol i que des dels anys 60 havia participat en el Moviment Escolta Català i havia fet d'akela dels llobatons a Castellterçol. També Maria Carme Serradesanferm i Costa, vinculada amb el món associatiu, i Josep Plans, que posteriorment treballaria en la difusió de la cultura catalana i la nova cançó, van participar-hi. De Moià van assistir-hi Josep Lluís Martínez Picanyol —el dibuixant Picanyol— i la seva esposa, Rosa Maria Carballal.

Josep Andreu i Rovira no va tenir un paper actiu en l'organització dels campaments, però la seva actitud d'obertura i permissiva era tota una novetat, respecte a l'actitud de l'Església oficial. Ramon Puig afegia en la seva intervenció que a inicis del 70 un grup de joves, amb Pere Criach i Jordi Muntanyà, van proposar d'organitzar unes sessions de cinema alternatiu a l'Antic Casal Parroquial, proposta que va ser ben rebuda pel mossèn i el president de l'associació catòlica de pares de família. A aquestes sessions van assistir-hi Alfons Comín i la seva esposa, Lluïsa Oliveres, cosa que va ser tot un reconeixement, per a aquests joves.

Vinculat amb les tasques parroquials, en el marc d'unes convivències i trobades de joves de Sant Feliu de Codines, Castellterçol i Moià, coordinades per mossèn Josep Ruaix de Moià, va publicar-se l'any 1974 el primer número de la revista *Truc* (Fontcuberta Armadans i Clarà Arisa, 1997). És, doncs, una altra iniciativa cultural i social que neix a redós de sacerdots de parròquies locals. L'editorial del primer número es justifica així:

«Un grup de joves de pobles sota la jurisdicció de l'arxiprestat de Moià» diuen que «Ha estat aquesta creença —que l'interès pel país i pel món ha d'estar fonamentat en l'interès pel poble i la comarca— la que ens ha llançat a emprendre la tasca de publicar una revista a nivell quasi-comarcal, amb l'esperança que s'arribi a una més gran presa de consciència en aquest sentit.» (*Truc*, 1974, Editorial)

La revista *Truc* suposarà tot un revulsiu en el panorama editorial del Moianès aquells anys. Aborda temes de política local i política catalana, pacifisme, ecologisme, sindicalisme, feminisme, etc. Entrevisten Lluís Maria Xirinacs en més d'una

ocasió i publiquen un reportatge sobre Taller 7, una iniciativa comunitària alternativa que va tenir lloc a Moià, i que va ser objecte d'una ponència a la jornada a càrrec de Yerba Segura, filla de Diego Segura, que va ser l'impulsor d'aquesta iniciativa.

Cobertes de la revista *Truc* del 1976 i el 1983 reivindicant, respectivament, la reposició de l'estàtua de Rafael Casanova a Moià i la comarca del Moianès. Font: Josep Font.

L'any 1981, la revista *Truc* va publicar l'article «Lanza del Vasto i Sant Julià».⁴ Anava signat per l'arquitecte Nicolau Rabasseda i la seva esposa, Pilar Clavaguera. La parella va traslladar-se de Barcelona per viure a la rectoria de Sant Julià des del 1974, a partir d'un encàrrec de Jordi Galí a Castellterçol i gràcies a les facilitats donades per Josep Andreu i Rovira. Rabasseda ja tenia llavors una trajectòria important, com a arquitecte. Entre d'altres, havia col·laborat amb Antonio Bonet Castellana, del 1967 al 1972. Traslladar-se a Sant Julià era tot un canvi de vida. En l'article citat glossen la trajectòria de Lanza del Vasto i l'enterrament a La Borie-Noble, amb un grau de detall que fa pensar que havien parlat amb un testimoni directe de la

4. *Truc* núm. 33-34, juliol 1981, p. 22-24. La revista, en aquell moment, estava dirigida pel periodista Manel Bonafacia i tenia una tirada de 600 exemplars.

cerimònia. En aquesta semblança i lloa del personatge es fa referència al seu pas per Sant Julià:

«Aquest gran home estigué entre nosaltres a l'indret de Sant Julià. Jo crec que allà dalt el va portar l'estimació per la bellesa. A Castellterçol hi ha gent que recorda el poeta i pelegrí predicant a redós de S. Julià, amb la mirada estesa cap el Carner. Aquesta imatge compon un record inesborrable.»

«No oblidem tampoc els seus retorns, durant tres anys, a Sant Julià, seguit de la seva gent. En aquelles ocasions era normal —altrament del que succeeix habitualment— que l'indret, malgrat el nombre elevat de persones, restés curosament net i ordenat, demostrant així que és possible d'admirar la natura sense destruir-la.»

«Que aquestes línies serveixin de testimoni i d'homenatge de tots els castellterçolencs, a aquell gran home lliure que va saber copsar la bellesa d'un dels paratges, més nostrats, Sant Julià.»
(RABASSEDA, p. 22-24.)

Sant Julià d'Úixols, ermita situada a 980 metres d'altura i amb un campanar romànic, ha mantingut una remarcable devoció popular. Va ser lloc de pelegrinatge i de processons per les secades. La identificació de la població amb l'ermita es palesa encara amb l'existència de l'Associació Sant Julià d'Úixols, que treballa per a recuperar aquest històric edifici. Impulsat per l'associació, l'any 2018 va redactar-se el Pla Director per a la restauració de l'església.

Visita guiada a l'ermita de Sant Julià d'Úixols, amb la participació de l'Associació Sant Julià. Fotografia: Josep Font.

La transmissió de la memòria

L'organització de la jornada sobre els orígens de l'objecció de consciència i el conjunt d'actuacions d'aquest projecte tenia altres objectius, a més de l'erudició: els anys 70, a Catalunya, van ser d'una creativitat desbordant, com va posar en relleu l'exposició *L'underground i la contracultura a la Catalunya dels 70: un reconeixement* al Palau Robert l'any 2021 (Casanovas i Ribas, 2021). Algunes llibertats actuals són hereves de les lluites i tensions d'aquells anys. En aquella mostra es dedicava un espai a l'experiència comunitària del Taller 7 de Moià. Aquella efervescència creativa es va materialitzar especialment en la música, el teatre, la poesia o el còmic. D'aquell moviment en cristal·litzaran propostes com la de La Fura dels Baus.

En la Catalunya actual, la dels vuit milions, hi ha gairebé dos milions de persones nascudes posteriorment a la supressió del servei militar obligatori, l'any 2001. Una quarta part de la població, doncs, és posterior al darrer reclutament forçós. La lluita per la supressió del servei militar obligatori i la insubmissió van aconseguir els seus propòsits, però a costa de centenars de joves, com Pepe Beúnza, que van ser empresonats molt de temps. D'altres iniciatives de vida alternativa, com la de

Cobertes del número extra d'*Ajoblanco* del 1977 i de *Vivir Natural* del 1979. En les dues revistes es dedica molt d'espai a difondre l'alimentació i les formes de vida alternatives que portava a terme Taller 7 a Moià. Font: Yerba Segura.

Taller 7, van ser reprimides. Recuperar la memòria d'aquestes iniciatives i lluites que van tenir lloc al Moianès és també un reconeixement a les persones que les van protagonitzar. I és en aquest punt que es planteja com ens dirigim als joves i com la memòria es transmet als que no l'han viscut. Marianne Hirsch (2012) va encunyar el terme *postmemòria*, en reflexionar sobre quina memòria podem construir dels records traumàtics d'altres generacions.

En les diferents contribucions d'aquesta monografia es mostra el poder mediador de l'art, la seva capacitat per proporcionar nous llenguatges, verbals i no verbals. El seu paper evocador i provocador és una forma també de fomentar l'interès de generacions i de persones que no van viure aquells moviments, i de poder sentir-nos deutors i hereus dels seus esforços.

Referències

- CASANOVAS, Canti i RIBAS, Pepe. *Underground y Contracultura en la Cataluña de los 70*. Terranova, 2021.
- FONT, Jordi i PARRAMON, Pere (2009). *Els diaris de Josep Franch-Clapers*. Museu Memorial de l'Exili. DL. GI-669-2009.
- FONTCUBERTA ARMADANS, Josep Maria i CLARÀ ARISA, Jaume (1997). «Publicacions periòdiques del Moianès (1909-1997)». A *Modilianum*, 1997, núm. 16, p. 3-119.
- GARÍ DE BARBARÀ, Xavier (2019). *Orígens i evolució del Moviment per la Pau a Catalunya (1950-1980)*. Lleida: Pagès Editors.
- HIRSCH, Marianne (2012). *The Generation of Postmemory: Writing and Visual Culture After the Holocaust*. Columbia University Press.
- ORDÁS, Carlos Ángel (2023). *Fer front. Resistència al servei militar i antimilitarisme a Catalunya (1971-1989)*. Barcelona: Institut Català Internacional per la Pau – Pagès Editors.
- RABASEDA, Nicolau i RABASEDA, Pilar (1981). *Truc*, núm. 33-34, juliol, p. 22-24.
- TRAVERSO, ENZO (2006). *Els usos del passat. Història, memòria, política*. València: Universitat de València, p. 129.

La rua-acció Verapau Bolet. Un assaig fotogràfic

MAR REDONDO AROLAS
PERE FREIXA FONT

Estudi de Marcel·lí Antúnez Roca
La Cera, 13. Barcelona
Maig-juny de 2023

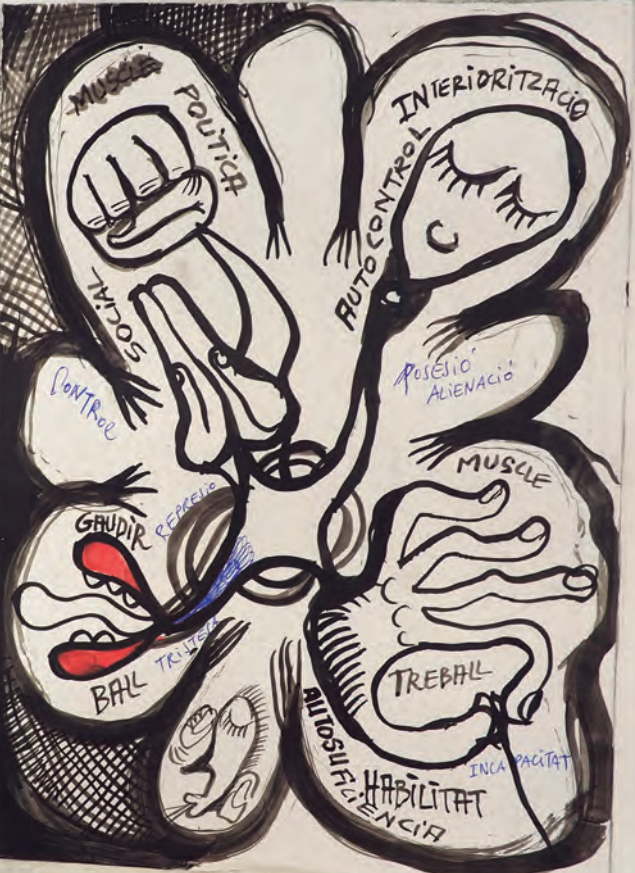
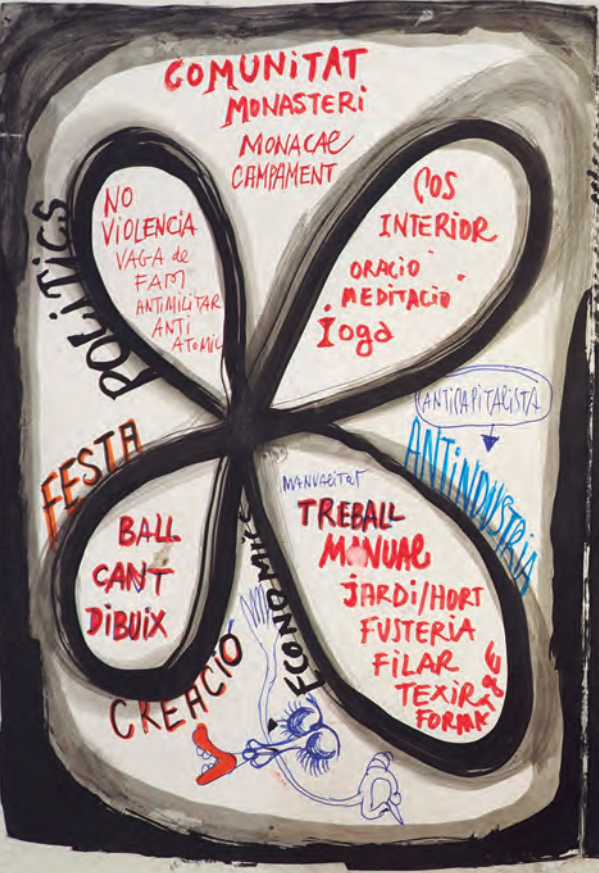
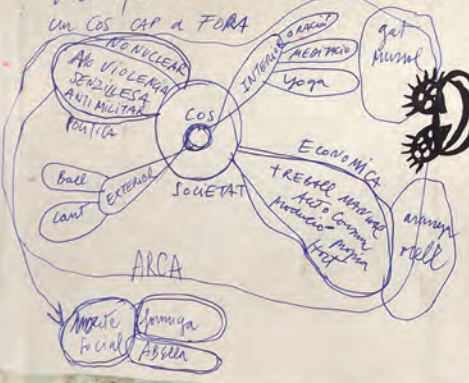

Ball, dansa, Ballet
 coreografia, zapateado (aquí Totó de Ballo)
 CANTO Te 3 cantos queves lango, el
 fet a cantar i cançons
 ① lango, canto, capla, balada, Tomada, letalla
 aïre, lura, serenata
 ② cantunera, salmodin, tantaraja, eufonia
 vocalístic, modular, interpretar
 ③ sarracina, alaba, cal-lema, elogia
 lloar, exaltat, exaltar, glorificar
 Tant pel que fe al cos com a la
 veu aquí en l'actiuat de dedirix
 un cos cap a FORA

Dibuixos preparatoris.
Estudi de Marcel·lí Antúnez Roca
La Cera, 13. Barcelona
Maig-juny de 2023

Antiga fàbrica ANLA
Josep Galtés, 37. Castellterçol
8 de juliol de 2023
Assaig

Cap de carrer Sant Francesc. Castellterçol
8 de juliol de 2023
Rua-acció Verapau Bolet

GRISELDI

ÍNDEX GENERAL

PRÒLEG

Agustí Alcoberro Pericay	5
--------------------------------	---

RESCATAR ELS INICIS DE L'OBJECCIÓ DE CONSCIÈNCIA. UN EPISODI ESSENCIAL DE LA MEMÒRIA DEMOCRÀTICA

Jordi Font Agulló	7
-------------------------	---

LA MEMÒRIA HISTÒRICA I LA PAU, ELEMENTS IMPRESCINDIBLES A L'EDUCACIÓ DE LES NOVES GENERACIONS

Glòria Bordons de Porrata-Doria	11
---------------------------------------	----

UN VIATGE EN EL TEMPS A CASTELLTERÇOL

Toni Massot Mesquida.....	15
---------------------------	----

L'INICI DE L'OBJECCIÓ DE CONSCIÈNCIA A CATALUNYA I LA MEMÒRIA DEMOCRÀTICA: UN PROJECTE DE CREACIÓ, RECONeixEMENT I TRANSMISSIÓ

Eva Figueras Ferrer i Josep Font Sentias	17
--	----

PEPE BEÚNZA A SANT JULIÀ D'ÚIXOLS: «AQUÍ VA COMENÇAR TOT»

Eva Figueras Ferrer i Josep Font Sentias	29
--	----

ELS ORÍGENS I L'ECLOSIÓ DEL MOVIMENT DE L'OBJECCIÓ DE CONSCIÈNCIA

Carlos Ángel Ordás García	37
---------------------------------	----

VERAPAU BOLET, UNA CONVERSA AMB MARCELÍ ANTÚNEZ-ROCA

Eva Figueras Ferrer i Josep Font Sentias	53
--	----

LA RUA-ACCIÓ VERAPAU BOLET. UN ASSAIG FOTOGRÀFIC

Mar Redondo Arolas i Pere Freixa Font	65
---	----

INFANTS, POESIA I PAU: UNA MIRADA CREATIVA	
Elisabet Contreras Barceló i Julieta Torrents Sunyol	135
LA RESISTÈNCIA MNEMÒNICA DE L'ART I EL SEU ROL MEDIADOR EN ELS PROCESSOS DE RECUPERACIÓ DE MEMÒRIA	
Bibiana Crespo Martín.....	147
BIOGRAFIES DELS AUTORS.....	157

L'organització d'uns campaments clandestins a Castellterçol (Moianès), a la fi de la dècada de 1960, va constituir la llavor de l'objecció de consciència. D'allà en va néixer un moviment que va fer possible allò que semblava utòpic: posar fi a la militarització d'uns anys decisius de la vida dels joves, posant a prova l'exèrcit espanyol i la mateixa dictadura franquista.

Aquesta publicació rescata de la penombra els inicis de l'objecció de consciència i la seva base social i ideològica, reflexiona sobre la construcció de la memòria social i aporta consideracions i experiències del rol mediador de l'art en els processos de recuperació i de transmissió de la memòria democràtica. Les contribucions que s'hi apleguen són fruit de recerques universitàries multidisciplinàries: de les arts visuals, l'antropologia, les ciències de l'educació i la memòria democràtica. La monografia inclou la documentació gràfica i textual de la rua-acció Verapau Bolet, de l'artista moianès Marcel·lí Antúnez, un dels fundadors de La Fura dels Baus, una acció artística integrada en aquest projecte.

ISBN 978-84-9191-313-9

